

cació a persones o carns humanes molt sensibles.¹ Ja més modern és veure-l estès, des de la idea de refinament, a la de subtilesa d'objectes i obres d'art: «damunt d'un cep d'or, entre quals pàmpols jeyen cope-tes de delicat cristall», NOLLER (*Notes de color*, 53).

DELICATUS va passar també a les llengües romàniques per via popular i hereditària, i amb aquest caràcter va donar el cast. i port. *delgado* 'prim, magre', i el semi-popular fr. *délié* 'tendre', 'fi', 'prim'; en una fase antiga va perdurar també amb aquest caràcter en el fr. ant. *deugie*, i oc. ant. *delgat*, que també havia existit en català antic: vegeu-ne testimonis de Llull, Desclot i algun autor dels Ss. XIV-XV en *DAG.* i *AlcM.*

Com que llavors *prim* no havia arribat encara al terme de la seva evolució semàntica, i significava altra cosa, i també *flac* i *magre* tenien matisos diferents, *delgat* era encara en tot el S. XIV l'expressió del cos esvelt, no engreixat: «desig fort ésser *delgat*, per tal que quan vaig per la ciutat e-m veen les dones, que no m'escarnesquen, veent lo ventre que tinc gros», confessa l'abat golafre en el *Terç* d'Eiximenis, capítol 354 (*NCL.* VI, 53). Montoliu, *BDC* III, 61, crida especialment l'atenció sobre la supervivència d'aquest mot en la toponímia, particularment en el nom de l'ermita de *Paret Delgada*, prop de La Selva del Camp: el seu nom figura en la documentació des de molt antic, més sovint, almenys en el període més antic, en plural, *Parietes delgadas*, ja des de 994 (Bast.-Bass., 886), d'altres vegades en forma més llatina *Parietes Delicatas* (potser referint-se més al matís de 'fi, de construcció ben artitzada' que al de 'mancat de gruix'). Encara que modernament ha anat esvanint-se i morint l'ús d'aquest mot, va ser només progressivament, car en el S. XVI es conservava en matisos especials, més o menys translaticis: «vi amorós o *delgat*: vinum suave vel lene», OPou (*ThPu.*, 21). I fins avui es manté encara en algunes comarques extremes: *dalgat* 'prim', 'escanyolit' a l'Alt Pallars (Tor de Vall Ferrera, 1932) i entre gent vella de Menorca, on Moll (*AlcM.*) cita la frase «aquesta jove té es cos molt *delgat*» a Ciutadella; a Solsona i Cardona *esprimalgat* (*AlcM.*), encreuament amb *esprimatxat*.

DERIV.: *Delgador?*, veg. DOGA. *Delicació. Delicadesa* [*DTo.* 1660 i Lacav.]. Però antigament s'usaren, si bé amb matisos no ben iguals, *delicament* i *delicadura*, que veiem junts en Eiximenis: «deya aquell gran astròlech Missael, que *delicadura* no és sinó cadena que té l'om pres e ligat que no puxa fer ço que deu, ne vulla ço que deu voler: car, si per lo matí se vol levar, no-u lexa fer lo *delicament*, dient que fa ayre o fret, o que ha poch dormit --», *Regiment de Prínceps*, cap. 50; també freqüent *delicadura* en JoMartorell i el seu imitador Galba, etc. *Delicament* ja en Llull: «per los *delicaments* en què ésser solia, plorava per la aspra vida que sostenia en lo monestir», *Blanq.* I, 181.10; «bé sabia Jesu-Christ que affany serie afflictió, e dexar los *delicaments*», StVicentF (*Quar.*, 22.42). *Delicar-se* extret localment de *delicament* i *delicat*.¹

¹ La locució popular *El delicat d'En Tendre* (que

sento des de la meua infància a Bna., i que el *DBal.* grafia malament), aplicat a una persona hipersensible o que és plany massa, s'ha de comprendre a base d'un sobrenom generalitzat *En Tendre* aplicat primer individualment a persones d'aquesta mena, cf. la dita cast. «es de la casta de *Pedro Tierno*, que se descostilló durmiendo» (Lab. 1839).

Delícia, deliciós, V. delit

DELICTE, pres del ll. *delictum* id., del participi de *delinquere* 'faltar, mancar', 'cometre un mancament', derivat de *linquere* 'deixar'. □ 1.ª doc.: 1398, Bernat Metge; també *delit* (ja abans) antigament.

«Los hòmens saben quant per divinal iHumaniació usen de bé, e dessaben o ignoren quant per tenebres de crims e *delictes* són abçegats» (*Lo Somni* I, ed. Casacuberta; ed. Riq., 216.27); «com la divina Providència haja permès que, per nostres pecats e *delictes*, los majors nobles ---», JoMartorell (*Ag.* II, 35); «Oh nafra sagrada que 'l pecat desliga / lo qual ligat era per lo de Adam! / Feu que yo conega dels meus ulls la biga / y feu mos *delictes* ab dolor los diga, / com fêes la somera parlar, de Balam», Benet Espanyol, a. 1541 (JMBover, *BiEscrBal.*, 256.8.9); antigament es troba algunes vegades *delit* (JoMartorell *DAG.*; 1303, *AlcM.*).

DERIV.: *Delictiu. Delictuós. Delinquir* o *delenquir* [1344, *Ordin.*, *AlcM.*, i en el sentit purament llatí de 'deixar', *CostTort.*, S. XIII], del ll. *delinquere*.

Més usat l'antic concurrent *de-re-linquere*, que canviat per metàtesi en **derrenquelir* va passar al freqüent *derrenclir* 'abandonar, desamparar, deixar': «los mariners no deven *derenclir* la nau», *Consolat* (§ 134, ed. Pardessus, p. 151); «si el leyn, per fortuna de temps ve a terra, e romp-en <'naufraga a causa d'això'>, axí que totes les mercaderies se perden, o són aüdes per *derenclides* o quayx *derenclides*, lo mercader no és tengut al leyn de donar null nòlit», *CostTor.* (Ol., 461); «e los que escaparen de tu, seran scrits en terra', quasi *derrenclin* la vena de les aygues de la fontana alta de paradís; havia profetitzat lo dit profeta que los majors de la Ley *derrenquerien* lo verdader Messies --- han *derrenclit* ---», StVicentF (*Quar.*, 166.55); bastant freqüent en cat. ant. (estrany a l'occità): el *DAG.* en cita 6 dades medievals, 2 escrites *derr-*, 2 *der-*, 2 *desr-*; etimologia assenyalada primer per Moll (*AORBB* III, 1930, 362), que esmenta encara *derrenclit* 'mig desfet, malalt', supervivent a CastPlana (Revest, *BSCC* XI, 1930, 255). Compromís entre *desrenclir* i *delenquir* és *deslenclir*, S. xv, en els Masdovelles (*AlcM.*).

Delinquënt [segle xv, Jaume Roig, *Spill*, 14320], de *delinquens*, -ntis, participi actiu de *delinquere*; *delinquència* [scriptors Renaix.]; *delinquidor*; *delinquiment, delinquent*.

Deliqui [S. XVI, *DAG.*; 1803, Belv.], pres del ll. *deliquium* 'manca, absència', derivat de *delinquere*, però partint de l'acc. 'desmai, defalliment' pren després el sentit de 'esvaniment o estat semiconscent',